

Rode Lijst van dagvlinders in Europa

Hoe het gaat met de dagvlinders in Nederland en Vlaanderen weten we redelijk goed. Onze landjes zijn klein, netjes ingedeeld, keurig op kaart ingetekend en liggen vol met wegen en spoorlijnen, waardoor elk plekje te bereiken is. Daarnaast wonen er enkele honderden enthousiaste vlinderaars die ervoor zorgen dat hun waarnemingen terechtkomen op een plek waar er wat mee gedaan wordt.

Voor veel andere landen ligt dat niet zo simpel. In Wallonië wordt het al moeilijker en voor ontwikkelde landen als Frankrijk, Zweden of Italië bestaan er geen atlassen met verspreidingskaartjes voor vlinders. En over Rusland willen we het dan nog niet eens hebben. Maar er is de laatste jaren wel hard gewerkt. De kwaliteit verschildt sterk, maar er zijn nu wel atlassen van landen als Polen, Bulgarije, Griekenland, Turkije, Denemarken en Zwitserland. Maar nog nooit eerder werd zoveel mogelijk kennis bij elkaar gebracht voor ons hele continent.

Hoog tijd om dat eens te doen.

Summary

This report provides a new up-to-date review to identify conservation priorities and a new Red List for the 576 butterfly species known to occur in Europe. The geographical scope is continent-wide, and covers all countries within the Council of Europe, including the Azores, Madeira, the Canary Islands, Russia east to the Ural mountains and the whole of Turkey. Data were collected through a network of over 50 expert national compilers and threat status was assessed using the new IUCN criteria, especially adapted for use at a Continental level and with data available for butterflies.

The analysis showed that a total of 69 species are threatened in Europe (12% of the total) either because of their extreme rarity or rapid decline. They comprise 17 threatened globally and 52 threatened at a European level. A further 43 species are classified as Lower Risk (near threatened). Criteria are developed to identify Species of European Conservation Concern and the threats and distribution of threatened species are described.

The overall conclusion is that many European butterflies are under serious threat, especially from rapidly changing land use and the intensification of agriculture and forestry. A major new initiative for conserving European butterflies is therefore needed. A series of recommendations are given including the need for policy changes; better protection and management of key butterfly habitats; identification of prime butterfly areas; further research, survey and monitoring; the addition of the 34 most threatened species to the Bern Convention and EC Habitats and Species Directive; and an overall action programme for European butterflies.

Raad van Europa In 1997 werden British Butterfly Conservation en De Vlinderstichting benaderd door de Raad van Europa met de vraag of het mogelijk zou zijn een overzicht te maken van de status en de ontwikkeling van alle dagvlinders in Europa. Het Europa van de Raad is overigens groter dan we eerst dachten. Daar horen ook nog het Aziatisch deel van Turkije, de Kaukasische republieken, Rusland tot de Oeral, IJsland, de Canarische eilanden, Madeira en de Azoren bij. Dankzij een forse financiële bijdrage van English Nature, het Nederlandse ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, British Butterfly Conservation en onze eigen Vlinderstichting konden we van start.

Snel Maar hoe pak je nu zoiets aan? Hoe vergelijk je kleine, goed onderzochte landen als Nederland met het enorme en lege Rusland? En hoe krijg je de informatie snel bij elkaar?

Even voorstellen: het veenhooibeestje

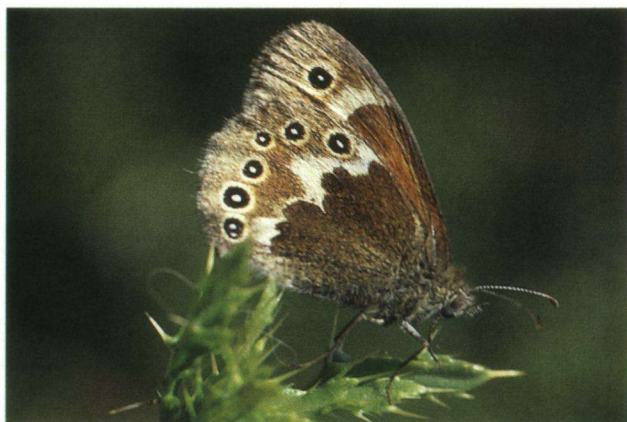

FOTO: K. VELING

- komt in Europa, Azië en Noord-Amerika voor;
- gemeld uit 28 landen;
- verdwenen uit Vlaanderen, nog maar enkele populaties in Nederland en de Ardennen;
- belangrijkste populaties nu in Scandinavië, de Baltische republieken en Rusland;
- wordt gevonden in 5-15% van Europa;
- gaat achteruit met 20-50%, in West-Europa met meer dan 50%;
- heeft de status gevoelig;
- wordt gevonden op venen en vochtige heiden;
- wordt vooral bedreigd door ontwatering en intensivering van de landbouw.

Even voorstellen: de groene klaverpage

FOTO: K. VELING

- komt buiten Europa alleen in Noord-Afrika voor;
- gemeld uit drie landen; niet in Nederland of België, wel in Zuid-Frankrijk, Spanje en Portugal;
- wordt gevonden in 1-5% van Europa;
- gaat achteruit met 20-50%;
- heeft de status gevoelig;
- wordt gevonden op droge graslanden, meestal op kalkbodems;
- vooral bedreigd door bouwactiviteiten en bebossen van graslanden.

Even voorstellen: het donker pimperlblauwtje

FOTO: W. RUBERS

- komt in Europa en Azië voor;
- gemeld uit 19 landen, waaronder Nederland;
- belangrijkste populaties in Duitsland, Tsjechië en Polen;
- wordt gevonden in 5-15% van Europa;
- gaat achteruit met 20-50%;
- heeft de status gevoelig;
- wordt gevonden op vochtige, matig voedselrijke graslanden;
- wordt vooral bedreigd door ontwatering, intensivering van de landbouw en het bouwen van wegen en huizen.

Want de Raad wilde het overzicht natuurlijk wel snel hebben.

Uiteindelijk hebben we dé vlinderspecialist in elk land benaderd en een formulier opgestuurd. Daarop werd voor elke soort gevraagd naar:

- de huidige verspreiding in een paar grove klassen;
- de trend in de laatste 25 jaar;
- of en in welke mate de soort bedreigd werd geacht door de specialist;
- de habitat.

Het lukte ons om van vrijwel alle landen een ingevuld formulier terug te krijgen. Vooral fax en e-mail bleken daarbij nuttige hulpmiddelen. Die maakten het mogelijk snel informatie uit te wisselen. Alleen voor de Kaukasische republieken en voor IJsland lukte het niet iemand te vinden. Voor IJsland was dat trouwens niet zo erg, omdat daar volgens de literatuur geen dagvlinders voorkomen.

576 soorten Nadat alle gegevens in een groot databestand waren gestopt konden we beginnen met alle bewerkingen. Voor iedere vlinder werd de verspreiding en de trend in Europa uitgerekend. Net als voor de Rode Lijst van Nederland of Vlaanderen werd deze informatie gecombineerd tot een Rode-Lijstcategorie volgens de internationale IUCN-normen. Daarbij was nog eens extra aandacht voor soorten die alleen in Europa voorkomen. Daar hebben we tenslotte een grotere verantwoordelijkheid voor dan voor soorten die ook nog in Azië, Amerika of Afrika rondvliegen. Enkele resultaten:

- Er zijn in het Europa van de Raad 576 soorten dagvlinders gemeld.
- 189 (33%) daarvan komen alleen in Europa voor.
- 71 soorten zijn op dit moment bedreigd; 19 daarvan komen alleen in Europa voor.
- Rusland, Oekraïne en Turkije hebben de belangrijkste restpopulaties van deze bedreigde dagvlinders.
- De meeste bedreigde soorten komen voor op graslanden (meer dan de helft).
- De belangrijkste bedreigingen zijn de intensivering van de landbouw (90% van de bedreigde soorten), het bouwen van wegen en huizen (83%), gebruik van gif (80%) en het wegtrekken uit landbouwgebieden waardoor ze verbossen (65%, vooral in Zuid-Europa).
- Het verzamelen van vlinders voor collecties blijkt een onbelangrijke bedreiging.

Aanbevelingen De belangrijkste aanbevelingen zijn:

- De Europese wetgeving moet worden uitgebreid, zodat de habitats van de genoemde bedreigde vlinders beschermd worden. Het verbieden van het verzamelen van vlinders heeft geen zin, omdat dit nooit de hoofdoorzaak van de achteruitgang is.
- 34 soorten moeten worden toegevoegd aan de lijst van bedreigde soorten onder de conventie van Bern.
- Beschrijven van zogenaamde hotspots: plekken rijk aan vlinders waaronder veel bedreigde soorten. Hier zou de bescherming in Europa zich als eerste op moeten richten.

Even voorstellen: de moerasparelmoervlinder

FOTO: J.H.J. KIEVIT

- komt in Europa en Azië voor;
  - gemeld uit 38 landen;
  - verdwenen uit Nederland en Vlaanderen, nog wel in de Ardennen;
  - belangrijkste populaties tegenwoordig in Spanje, Portugal en Oost-Europa;
  - wordt gevonden in 5-15% van Europa;
  - gaat achteruit met 20-50%, in West-Europa met meer dan 50%;
  - heeft de status gevoelig;
  - wordt gevonden op natte, onbemeste graslanden en op droge kalkgraslanden;
  - wordt vooral bedreigd door intensivering van de landbouw; verlaten van landbouwgebieden, isolatie van restpopulaties en ontwatering (dit alleen voor populaties op vochtige graslanden).
-
- Er moet meer aandacht komen voor de halfnatuurlijke landschappen met een extensieve landbouw. Deze gebieden herbergen veel bijzondere soorten. Vlinders worden enerzijds bedreigd door intensivering van de landbouw (zoals in Nederland en Vlaanderen) en ander-

zijds doordat landbouwgebieden verlaten worden (vooral op het platteland in Zuid-Europa).

- Inventariseren en monitoren van deze meest bedreigde soorten moet plaatsvinden; in de verdere toekomst ook voor alle andere vlinders (net als in Nederland en Vlaanderen al gebeurt).
- De lijst moet regelmatig worden bijgewerkt en zo nodig aangepast.

Bedreigde soorten In Nederland komen de volgende, op Europese schaal bedreigde soorten voor: pimperlblauwtje, donker pimperlblauwtje, gentiaanblauwtje en veenhooibeestje. Het dwergdikkopje, tijmblauwtje, moerasparelmoervlinder en zilverstreephooibeestje zijn we al kwijt. Vlaanderen heeft alleen het gentiaanblauwtje over, maar verloor al de moerasparelmoervlinder, pimperlblauwtje, zilverstreephooibeestje en het veenhooibeestje.

Wilt u meer hierover weten? Dan kunt u het hele rapport bestellen (in het Engels, 264 bladzijden dik) bij de Raad van Europa (via internet: book.coe.fr) of:

- in Nederland: De Lindeboom Internationale Publicaties, Postbus 202, 7480 AE Haaksbergen, e-mail: lindeboo@worldonline.nl
- in België: La Librairie européenne SA, 50 Avenue A. Jonnart, 1200 Brussel 20, e-mail: info@libeurop.be

Van Swaay, C.A.M. & M.S. Warren (1999). *Red Data book of European Butterflies (Rhopalocera)*. Nature and Environment, No. 99, Council of Europe Publishing, Strasbourg. Prijs: 14,48 euro (+ verzendkosten) ■